

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

แนวทางการส่งเสริมแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

Extension Guideline for Collaborative Farming of Farmers

in Bang Krathum District, Phitsanulok Province

จิรสุดา ปัญญาไสย (Jirasuda Punyasai) ¹ จินดา ขลิบทอง (Jinda Cliptong) ²เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalerm Sak Toomhirun) ³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพสังคม เศรษฐกิจ ของเกษตรกร 2) สภาพการผลิตข้าวแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตข้าวแบบนาแปลงใหญ่ 4) ความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการเกษตรนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 218 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามสูตรทาร์ยามานัน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 141 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลาก เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 53.9 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 56.38 ปี การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.00 คน ส่วนมากมีประสบการณ์ในการทำนาเฉลี่ย 25.13 ปี มีพื้นที่ทำนาถือครองเฉลี่ย 34.04 ไร่ ต้นทุนการผลิตต่อไร่เฉลี่ย 3,672.96 บาท รายได้จากการจำหน่ายข้าวต่อไร่เฉลี่ย 6,276.45 บาท จำหน่ายข้าวราคาต่อกิโลกรัมเฉลี่ย 10.61 บาท ผลผลิตข้าวต่อไร่ เฉลี่ย 554.18 กิโลกรัม การรับข้อมูลข่าวสารด้านการส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ส่วนใหญ่มาจากแหล่งสื่อบุคคล (2) เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 เมล็ดพันธุ์ที่เข้ามาจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพิษณุโลก วิธีการปลูกข้าวนิยมใช้วิธีการหว่านข้าวแห้ง อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ปลูกไร่ละ 11-20 กิโลกรัม แหล่งน้ำในการผลิตข้าวส่วนมากอาศัยน้ำฝน (3) ปัญหาการผลิตข้าวระดับมากที่สุด ได้แก่ เกษตรกรขาดความรู้เรื่องการใส่ปุ๋ย ขาดสื่อในการส่งเสริมความรู้เรื่องการผลิตข้าวและในพื้นที่มีแปลงเรียนรู้ต้นแบบน้อย ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต้องการให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าไปส่งเสริมติดตามงานอย่างต่อเนื่องและมีการตรวจวิเคราะห์ดิน (4) เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยและการลดต้นทุนเพิ่มประสิทธิภาพข้าวอยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านช่องทางสื่อบุคคลในระดับมาก โดยวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด ได้แก่ การบรรยาย แนวทางการส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องการใส่ปุ๋ยตามค่าการวิเคราะห์ดินเพื่อช่วยลดต้นทุนและ เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตข้าว เจ้าหน้าที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบูรณาการทำงานร่วมกันส่งเสริม สนับสนุน ติดตามงาน และให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการจำหน่าย

คำสำคัญ แนวทางการส่งเสริม นาแปลงใหญ่ อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช jirasuda2020doae@gmail.com² รองศาสตราจารย์ ดร.แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช askjin@hotmail.com³ รองศาสตราจารย์ ดร.แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) social and economic conditions of farmers 2) rice production conditions of farmers 3) problems and suggestions in rice production of farmers 4) needs and suggestions in rice production of farmers. The population of this study was 218 rice production farmers who participated in the agricultural extension system project for collaborative farming in Bang Krathum district, Phitsanulok province. The sample size of 141 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 and simple random sampling method by using lotto. Data was collected through conducting interview and focus group and was analyzed by using statistics such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, ranking, and content analysis. The results of the study stated that 1) 53.9 % of farmers were female with the average age of 56.38 and completed primary school education. The average household labor was 2.00 people with the average experience in rice production of 25.13 years. The average rice production area with land ownership was 34.04 Rai. The average cost of production per Rai was 3,672.96 Baht. The average income from rice production per Rai was 6,276.45 Baht and the average rice selling price per kilogram was 10.61 Baht. The average rice product per Rai was 554.18 kilograms. The news and information perception regarding agricultural extension for collaborative farming came from personal media resource. 2) Most of the farmers grew Jasmine rice 105 which originally from seed production center. The rice production was done by muddry seeding and used seeds with the ratio per Rai of 11-20 kilograms. They relied on natural rain for rice production. 3) Most problematic issues for rice production were such as the lack of knowledge in marketing, group management, knowledge about fertilizer application, media in extension of knowledge regarding rice production, and model learning crop area. Farmers suggested that they wanted the agricultural extension officers to regularly follow up and check soil analysis. 4) Farmers wanted to receive the extension knowledge about fertilizer application and effective production cost reduction at the highest level through the channel of personal media at the high level by using the extension method such as lectures at the highest level. Knowledge extension guideline for farmers was about the fertilizer application based on soil analysis in order to reduce the cost of production and increase the effectiveness in rice production.

Keywords: Extension guideline, Collaborative farming, Bang Krathum District, Phitsanulok Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

บทนำ

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและเป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกรไทย ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 65 - 67 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 50 ของพื้นที่การเกษตร เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวนกว่า 3.7 ล้านครัวเรือน สามารถผลิตข้าวและส่งออก ทำรายได้ให้แก่ประเทศปีละประมาณ 200,000 ล้านบาท ซึ่งสถานการณ์ในปัจจุบันการผลิตสินค้าเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูงทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และต้นทุนการผลิตที่สูง ทำให้เกษตรกรรายย่อยประสบปัญหาในการผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตร ตลอดจนขาดโอกาสการเข้าถึงข้อมูลแหล่งทุน ทรัพยากรและการตลาดได้น้อย ประกอบกับโครงสร้างภาคการเกษตรของประเทศไทยโดยส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่ถือครองการเกษตรขนาดเล็ก และเป็นการผลิตที่มีลักษณะต่างคน ต่างทำ การดำเนินลักษณะดังกล่าว ทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรและความเป็นอยู่ของเกษตรกร เช่น ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต สารเคมีกำจัด ศัตรูพืช ค่าใช้จ่ายเครื่องจักรกลการเกษตร และค่าจ้างแรงงานด้านการเกษตรรวมทั้ง ปัญหาการขาดอำนาจต่อรองของเกษตรกร ตลาดกระบวนการผลิต และปัญหาด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีและบริหารจัดการร่วมกันกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้มีนโยบายในเรื่องการจัดทำโครงการส่งเสริมการเกษตรระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โดยให้เกษตรกรรายย่อยที่ผลิตสินค้าชนิดเดียวกันมารวมกลุ่มและรวมพื้นที่การผลิตเป็นแปลงขนาดใหญ่ ที่มีผู้จัดการพื้นที่เป็นผู้บริหารจัดการแปลงตั้งแต่การวางแผนการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) ก่อให้เกิดกิจกรรมการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพ และมีการเชื่อมโยงตลาดเพื่อบริหารจัดการสินค้าเกษตรให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปทานและอุปสงค์ของสินค้าแก้ปัญหาราคาสินค้าตกต่ำและเรื่องสินค้าล้นตลาด (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558) การผลิตข้าวในจังหวัดพิษณุโลก ในปี 2561 มีเนื้อที่เพาะปลูกโดยรวมทั้งข้าวนาปีและนาปรัง จำนวน 2,384,976 ไร่ เป็นอันดับที่ 2 ของภาคเหนือ มีผลผลิตทั้งข้าวนาปีและนาปรัง 1,515,856 ตัน ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ข้าว จังหวัดพิษณุโลก เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2562 มีจำนวนทั้งหมด 43 แปลง พื้นที่สมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 57,816 ไร่ เกษตรกรจำนวน 2,691 ราย (สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก, 2562) ซึ่งการผลิตข้าวในพื้นที่อำเภอบางกระพูน มีแปลงใหญ่ข้าวจำนวน 5 แปลง พื้นที่จำนวน 4,791 ไร่ และเกษตรกรจำนวน 218 ราย เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการยังประสบปัญหาเรื่องผลผลิตข้าวไม่ได้คุณภาพ ต้นทุนการผลิตสูง ราคาส่งผลผลิตตกต่ำและปัญหาเรื่องการตลาดการบริหารจัดการกลุ่มให้เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ในการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่นาแปลงใหญ่ในพื้นที่อำเภอบางกระพูน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมีการบูรณาการทำงานร่วมกันในการส่งเสริมให้ความรู้ด้านการลดต้นทุน ด้านการเพิ่มผลผลิต ด้านการเพิ่มคุณภาพ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และด้านการตลาดให้กับกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการนาแปลงใหญ่ แต่ยังพบปัญหาในประเด็นการส่งเสริมที่อาจไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกรจากประเด็นดังกล่าว จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวทางการส่งเสริมแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอบางกระพูน จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรนาแปลงใหญ่ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับตามความต้องการของเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม สื่อ และวิธีการถ่ายทอดความรู้ได้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรทั้งนี้ผู้ที่สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตข้าวให้เกษตรกรนาแปลงใหญ่ อำเภอบางกระพูน จังหวัดพิษณุโลก และท้องถิ่นที่มีสภาพคล้ายคลึงกัน

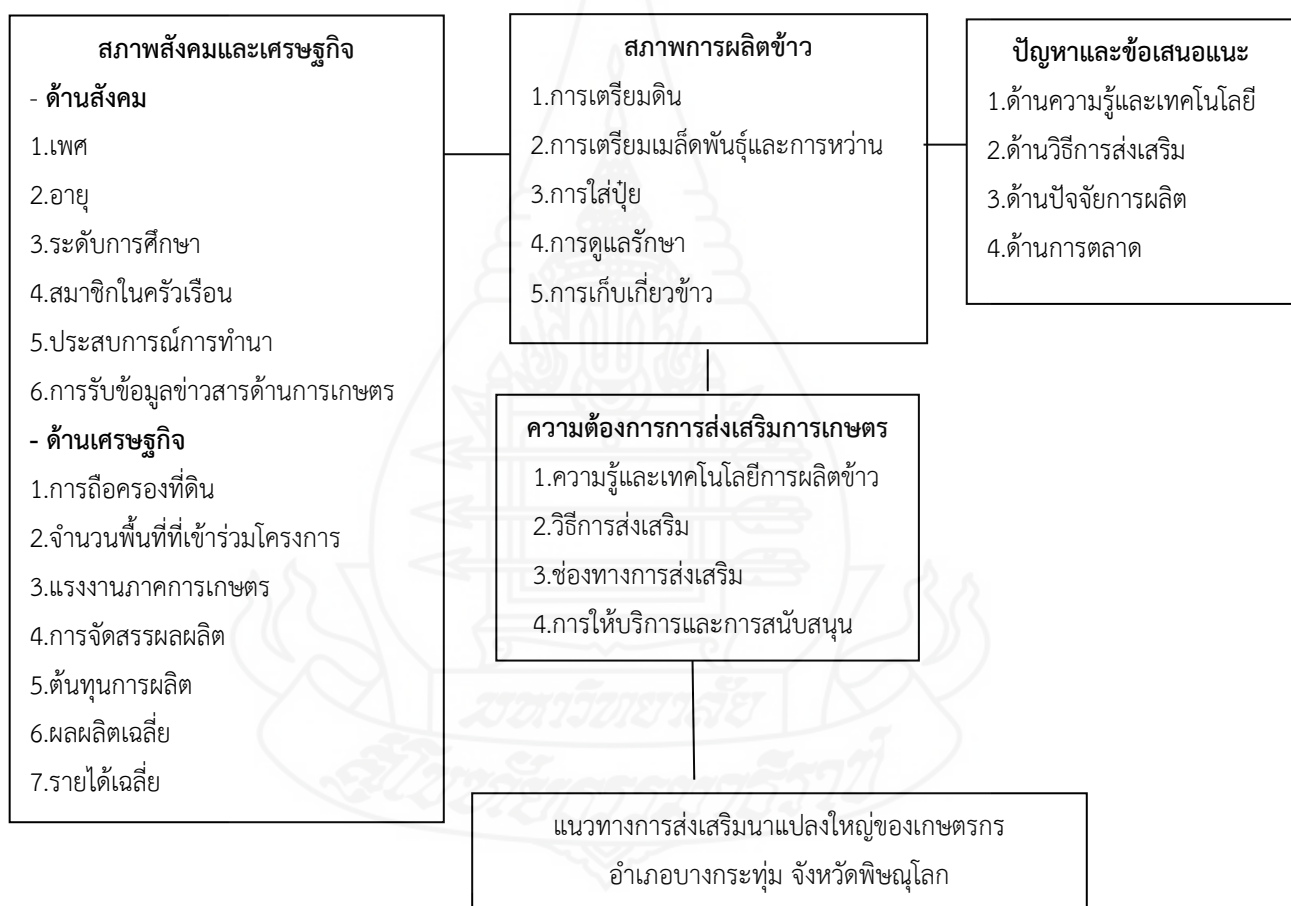
การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจ ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตข้าว ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตข้าว ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่
4. เพื่อศึกษาความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าว ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่เป็นสมาชิกโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ปีการผลิต 2561/62 มีประชากรทั้งหมดจำนวน 218 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

เคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 141 ราย การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลาก เครื่องมือที่กำหนดใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม ทดสอบความตรง (Validity) ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.764 และทดสอบความเที่ยง (Reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่พื้นที่อำเภอฟาร์มโพธิ์ จังหวัดพิษณุโลก สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย แล้วนำมาหาค่าความน่าเชื่อถือโดยใช้วิธีการหาค่า Cronbach's alpha ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.828 แบบสัมภาษณ์มีความเที่ยง ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 5 ตอน ดังนี้ (1) ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ (2) สภาพผลิตข้าวแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ (4) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้การผลิตข้าว ด้านช่องทางการส่งเสริม ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านความต้องการการให้บริการและการสนับสนุน (5) แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวแบบนาแปลงใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ด้านข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ด้านช่องทางการส่งเสริม และด้านตัวเกษตรกร ดำเนินการวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ โดยกำหนดเกณฑ์จากค่าน้ำหนักเฉลี่ย ดังนี้ $1.00-1.80 =$ น้อยที่สุด $1.81-2.60 =$ น้อย $2.61-3.40 =$ ปานกลาง $3.41-4.20 =$ มาก และ $4.21 - 5.00 =$ มากที่สุด สำหรับแนวทางการส่งเสริมนาแปลงใหญ่ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากผลการศึกษาทุกตอน และจากการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.9 มีอายุเฉลี่ย 56.38 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.14 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.00 คน สมาชิกมีพื้นที่เข้าร่วมโครงการนาแปลงใหญ่เฉลี่ยรายละ 22.67 ไร่ เกษตรกรร้อยละ 53.8 มีประสบการณ์ในการทำนาช่วง 16-30 ปี โดยมีเฉลี่ย 25.13 ปี ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตข้าวปลอดภัยตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเฉลี่ย 1.33 ครั้ง ส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนจาก ธกส.และเป็นกลุ่มสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และคณะกรรมการแปลงใหญ่

2. สภาพการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.0 มีการปรับสภาพดินด้วยการปลูกพืชตระกูลถั่วบดเพื่อรองพื้นก่อนปลูกมีการไถพรวนดินให้เมล็ดพืชงอกและไถแปรฟางกลบวัชพืชลงดิน การเตรียมดินปลูกมีการไถดะ ไถแปรและคราด 1 ครั้ง แหล่งน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าวร้อยละ 91.5 อาศัยน้ำฝนปลูกข้าวพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว 11-20 กิโลกรัมต่อไร่ เมล็ดพันธุ์ที่เข้ามาจากหน่วยงานราชการศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวพิษณุโลก ผลิตข้าวด้วยวิธีการหว่านข้าวแห้งโดยใช้แรงงานคน ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 554.18 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 3,672.96 บาทต่อไร่ ราคาจำหน่ายเฉลี่ย 10.61 บาทต่อกิโลกรัม รายได้จากการจำหน่ายข้าวเฉลี่ย 6,276.45 บาทต่อไร่ เกษตรกรร้อยละ 89.0 มีการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูข้าวจำนวน 1-2 ครั้งต่อรอบการผลิต ส่วนใหญ่เก็บเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยวขนาดข้าวและการจำหน่ายผลผลิตส่วนใหญ่ต่างคนต่างขาย

การผลิตข้าวตามขั้นตอนและการดำเนินงานในรูปแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ พบว่า เกษตรกรปฏิบัติตามขั้นตอนและการดำเนินงานรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่ครบทั้ง 14 ประเด็น มีบางประเด็นที่เกษตรกรยังปฏิบัติไม่ครบ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ได้แก่ มีการวางแผนด้านการผลิตเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 97.0 มีการวางแผนด้านการตลาดเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 94.0 การประเมินผลการดำเนินงานก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 98.0 ประเด็นทำเลที่ตั้งของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการเป็นพื้นที่อยู่รวมกลุ่มกันใกล้ชิดกันเพื่อง่ายต่อการบริหารจัดการเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 53.0 ทำเลที่ตั้งของแปลงที่เข้าร่วมโครงการต้องเหมาะสมและการคมนาคมสะดวกเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 98.0 ประเด็นการนำความรู้และข้อเสนอแนะการผลิตข้าวที่ได้รับจากหน่วยงานราชการและเอกชนไปปฏิบัติตามในกระบวนการผลิตข้าวเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 97.0

การผลิตข้าวตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) พบว่า เกษตรกรปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตข้าวตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ครบทั้ง 7 ประเด็น มีบางประเด็นที่เกษตรกรยังปฏิบัติไม่ครบ ได้แก่ ประเด็นแหล่งน้ำที่ใช้ปลูกมาจากแหล่งที่ไม่มีการปนเปื้อนวัตถุดิบทรายเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 97.0 ประเด็นพื้นที่ปลูกไม่มีการตกค้างของวัตถุดิบทรายที่ทำให้เกิดการปนเปื้อนในข้าวเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 98.0 ประเด็นการผลิตก่อนเก็บเกี่ยวมีการจัดการปลูกและดูแลเพื่อลดปริมาณข้าวพันธุ์ปนและมีการบันทึกข้อมูลเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 98.0 ประเด็นการขนย้าย การเก็บเกี่ยวและการรวบรวมข้าวเปลือกอุปกรณ์ภาชนะบรรจุ และพาหนะที่ใช้ในการขนย้ายและการเก็บรักษาความสะอาดสามารถป้องกันการปนเปื้อนจากอันตรายและสิ่งแปลกปลอมที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภคเกษตรกรปฏิบัติร้อยละ 84.0

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่
ผลการวิจัยพบว่า

3.1 ปัญหาในการผลิตข้าวของเกษตรกร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ด้านความรู้ในการผลิตข้าวของเกษตรกร มีปัญหาในระดับมากที่สุด ได้แก่ ขาดความรู้เรื่องการใส่ปุ๋ยมีค่าเฉลี่ย 4.54 (ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2) ด้านการส่งเสริมการผลิตข้าวให้เกษตรกร มีปัญหาในระดับมากที่สุด ได้แก่ ขาดสื่อในการส่งเสริมความรู้เรื่องการผลิตข้าวปลอดภัยมีค่าเฉลี่ย 4.39 และในพื้นที่มีแปลงเรียนรู้ต้นแบบน้อยมีค่าเฉลี่ย 4.24 (ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3) ด้านปัจจัยการผลิต มีปัญหาระดับมากที่สุด ได้แก่ ปุ๋ยเคมีสารเคมีราคาแพงมีค่าเฉลี่ย 4.35 และขาดแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร มีค่าเฉลี่ย 4.24 (ดังแสดงในแผนภูมิที่ 4) ด้านการตลาด มีปัญหาในระดับมากที่สุด ได้แก่ การบริหารจัดการราคาสินค้า มีค่าเฉลี่ย 4.24 (ดังแสดงในแผนภูมิที่ 5)

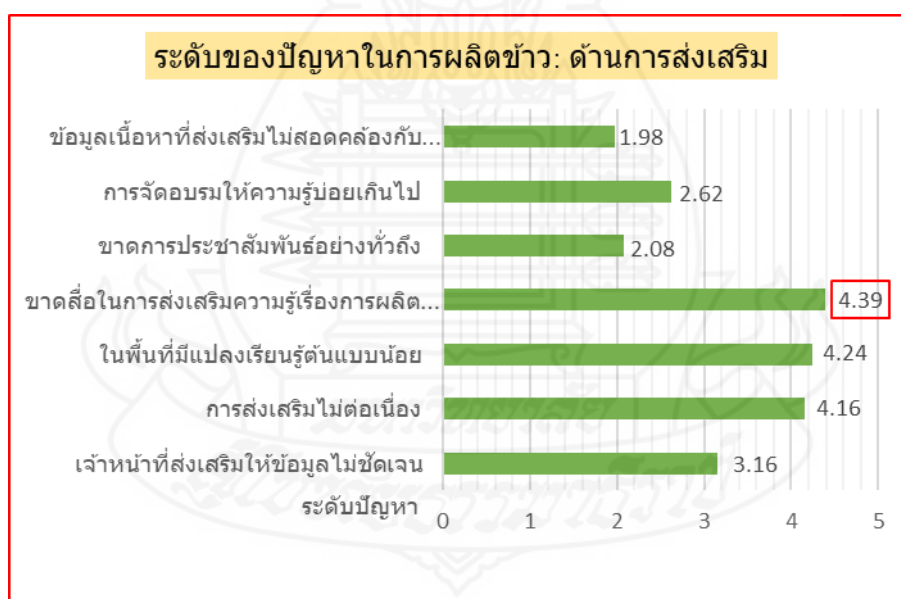

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

แผนภูมิที่ 2 ระดับของปัญหาด้านความรู้

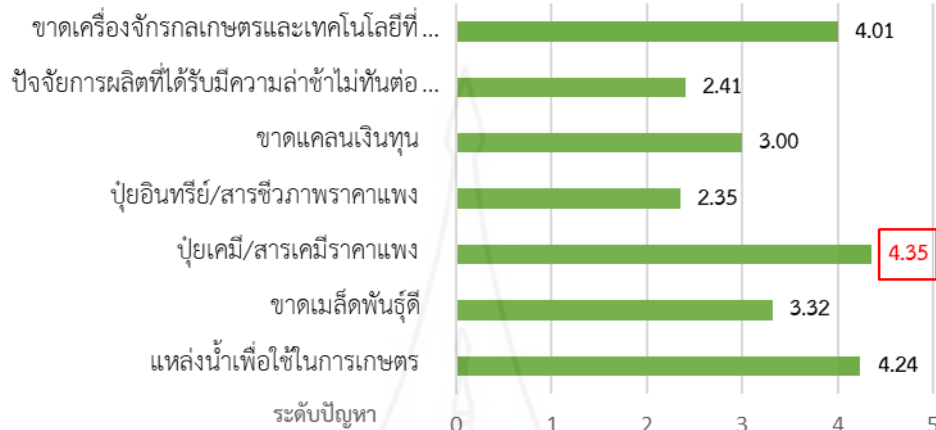
แผนภูมิที่ 3 ระดับของปัญหาด้านการส่งเสริม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

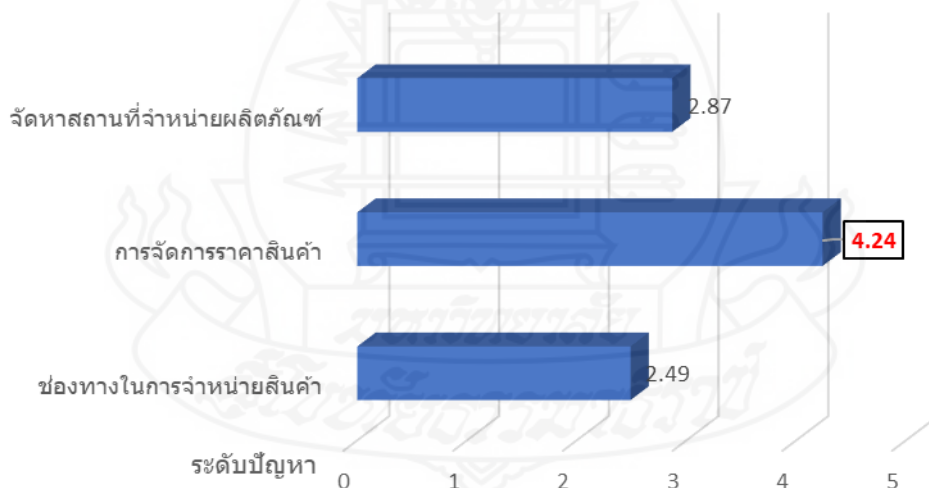
The 10th STOU National Research Conference

ระดับของปัญหาในการผลิตข้าว : ด้านปัจจัยการผลิต

แผนภูมิที่ 4 ระดับของปัญหาด้านปัจจัยการผลิต

ระดับของปัญหาในการผลิตข้าว : ด้านการตลาด

แผนภูมิที่ 5 ระดับของปัญหาด้านการตลาด

3.2 ข้อเสนอแนะในการผลิตข้าว โดยจากการสัมภาษณ์เกษตรกรได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตข้าว สรุปดังนี้

1. ควรแบ่งพื้นที่นาปลูกข้าวแยกไว้สำหรับทำพันธุ์ข้าวเองเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการซื้อเมล็ดพันธุ์สำหรับการปลูกแต่ละรอบการผลิตใหม่
2. ควรตรวจวิเคราะห์ดินก่อนทำการปลูกข้าวทุกครั้งและควรใส่ปุ๋ยให้ตรงกับสภาพดินตามค่าตรวจวิเคราะห์ดิน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

3.เจ้าหน้าที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเข้ามาส่งเสริม สนับสนุน ติดตามงานและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการจำหน่าย (ต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ)

4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการความรู้ ช่องทางและวิธีการส่งเสริมในการผลิตข้าวของเกษตรกร ดังนี้

การเตรียมดิน เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.48 ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมาก จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.19 จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ ค่าเฉลี่ย 3.68 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 4.16 และต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมากที่สุด คือ การบรรยาย ค่าเฉลี่ย 4.35

การเตรียมเมล็ดพันธุ์และการหว่าน เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.01 ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมาก จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.19 จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ ค่าเฉลี่ย 3.68 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 4.16 และต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด คือ การบรรยาย ค่าเฉลี่ย 4.35

การใส่ปุ๋ย เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.39 ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมาก จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.16 จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ ค่าเฉลี่ย 3.95 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 3.99 และต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด คือ การบรรยาย ค่าเฉลี่ย 4.54

การดูแลรักษาป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวโรคข้าว เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.00 ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมาก จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.16 จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ ค่าเฉลี่ย 3.97 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 4.07 และต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด คือ การฝึกปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 4.57 และการบรรยาย ค่าเฉลี่ย 4.45

การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 4.28 ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมากจากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.16 จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ ค่าเฉลี่ย 3.95 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 3.99 และต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมากที่สุด คือ การบรรยายค่าเฉลี่ย 4.54

การผลิตข้าวปลอดภัยตามมาตรฐาน GAP เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.22 ต้องการสื่อในการส่งเสริม ในระดับมากที่สุด จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.30 จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือค่าเฉลี่ย 4.05 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 4.04 และต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมากที่สุด คือ การบรรยาย ค่าเฉลี่ย 4.38

การวางแผนการผลิตและการตลาด เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.37 ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมาก จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.23 จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ ค่าเฉลี่ย 4.12 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 4.02 และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมาก คือ การบรรยาย ค่าเฉลี่ย 4.02

การลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพข้าว เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.35 ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมากที่สุด จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.28 จากสื่อสิ่งพิมพ์ระดับมาก ได้แก่ คู่มือ ค่าเฉลี่ย 4.09 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 3.99 และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุด คือ การบรรยาย ค่าเฉลี่ย 4.49

การแปรรูปสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่า เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.16 ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมาก จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.15 จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือค่าเฉลี่ย 4.00 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

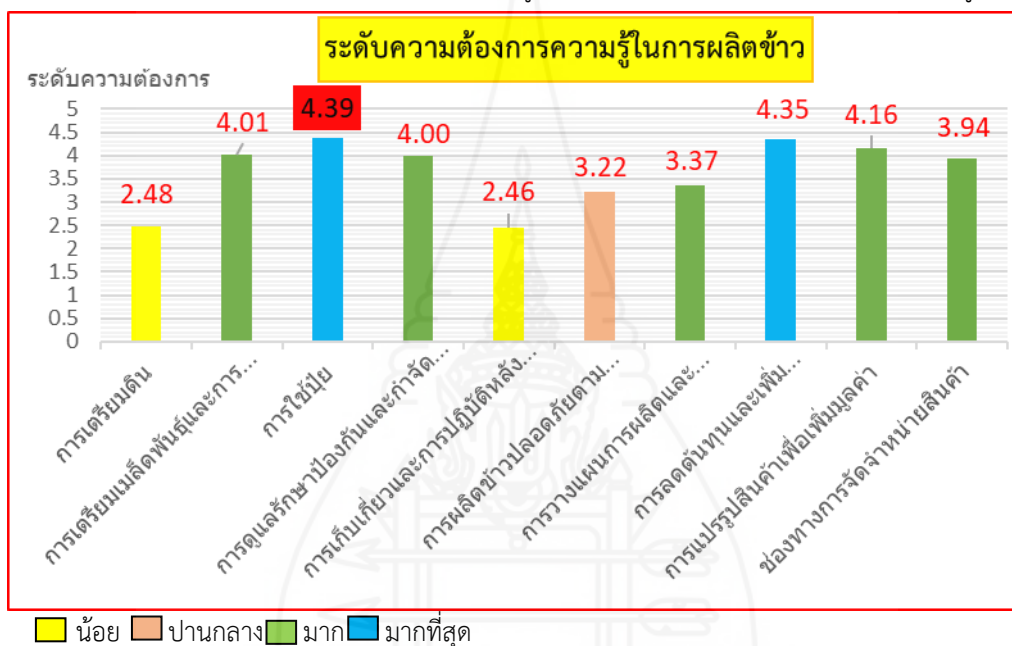

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 3.96 และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมาก คือ การบรรยาย ค่าเฉลี่ย 4.49 การฝึกปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 3.92

ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.94 ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมากที่สุด จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ ค่าเฉลี่ย 4.24 จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ ค่าเฉลี่ย 4.14 และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ มัลติมีเดีย ค่าเฉลี่ย 3.93 และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมาก คือ การฝึกปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 3.96 และการบรรยาย ค่าเฉลี่ย 3.92 ระดับความต้องการความรู้ในการผลิตข้าวของเกษตรกรดังแสดงในแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 ระดับความต้องการความรู้ในการผลิตข้าวของเกษตรกรนาแปลงใหญ่

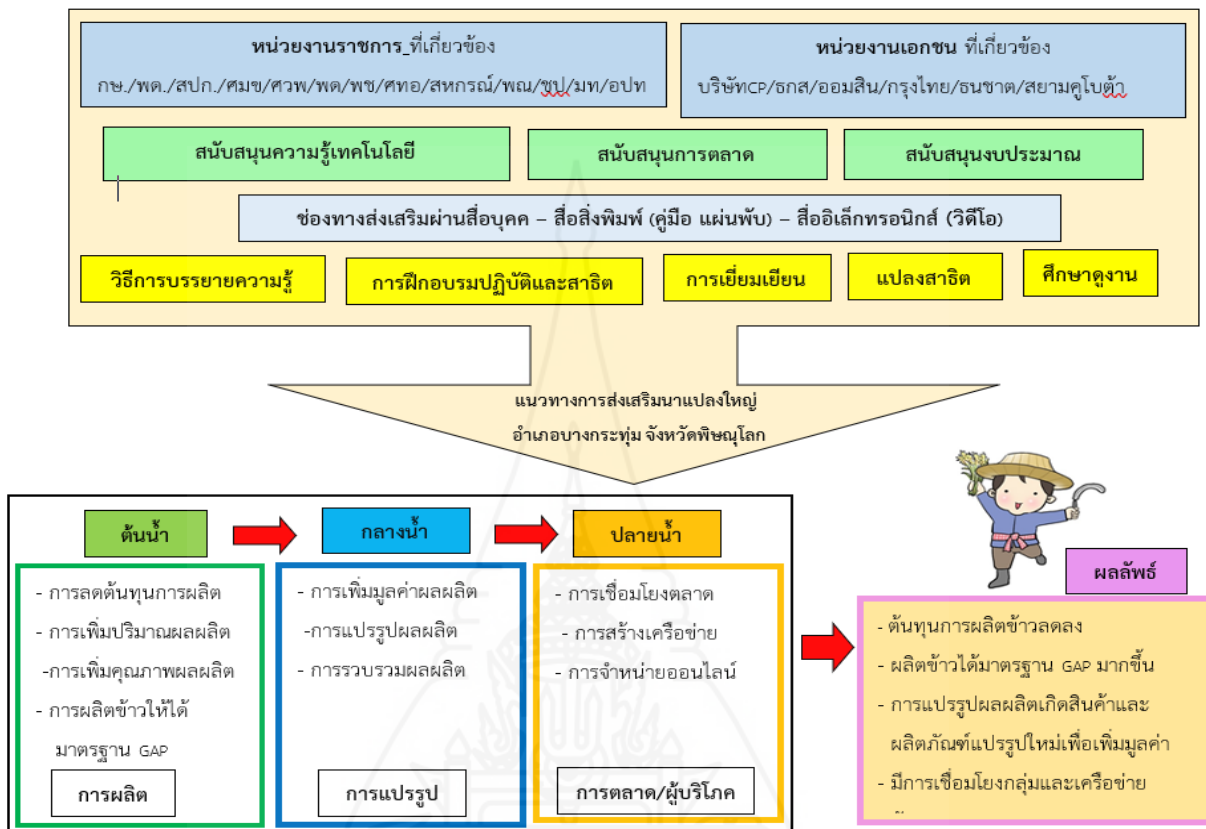
5. แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร

จากการสนทนากลุ่ม ประกอบกับการศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้สามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอบางกระพูน จังหวัดพิษณุโลก ดังภาพที่ 1

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวแบบนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก

จากภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวแบบนาแปลงใหญ่ที่เหมาะสมกับเกษตรกรอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก โดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนบูรณาการทำงานร่วมกันสนับสนุนความรู้เทคโนโลยี สนับสนุนการตลาด สนับสนุนงบประมาณและขับเคลื่อนการส่งเสริมมาแปลงใหญ่ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อให้เกษตรกรเกิดการลดต้นทุนการผลิต มีการผลิตข้าวได้มาตรฐาน GAP มากขึ้น มีการแปรรูปผลผลิตเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่า และเกิดการเชื่อมโยงตลาดกลุ่มเครือข่ายนาแปลงใหญ่ โดยในส่วนของกระบวนการต้นน้ำหรือการผลิต ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน แนะนำให้ก่อนปลูกข้าวทุกครั้งให้มีการนำดินมาตรวจวิเคราะห์ เลือกใช้ปุ๋ยได้เหมาะสมกับสภาพดินช่วยลดต้นทุนเรื่องปุ๋ย แนะนำให้ลดการใช้สารเคมีปรับตัวมาใช้สารชีวภัณฑ์มากขึ้นเพื่อเพิ่มคุณภาพผลผลิตและช่วยลดต้นทุนการผลิตลง กระบวนการกลางน้ำหรือการแปรรูป โดยให้ความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าข้าว ส่วนกระบวนการปลายน้ำหรือการตลาด ให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับเกษตรกร จัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างเครือข่ายและเชื่อมโยงการตลาดทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ เพื่อให้เกษตรกรสามารถทราบถึงสถานการณ์การผลิต การตลาด ใช้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการวางแผนผลิตและพัฒนาผลผลิตให้เป็นที่ต้องการของตลาดต่อไป ควรส่งเสริมให้ความรู้และเยี่ยมชมในคำแนะนำอย่างต่อเนื่องโดย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ผ่านช่องทางการส่งเสริม ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และวิธีการส่งเสริม ได้แก่ บรรยาย การฝึกอบรม แลกเปลี่ยน และการศึกษาดูงาน เพื่อให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่นาของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมแปลงใหญ่ของเกษตรกร อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก” มีประเด็น ที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 53.9 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 56.38 ปี ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาประถมศึกษา จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.00 คน สอดคล้องกับ การศึกษาของ วชิรินทร์ นิลารัตน์ (2555) ศึกษาเรื่อง การจัดการในกระบวนการผลิตข้าวของเกษตรกรตำบลหนองตาว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 45.70 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.00 คน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.14 คน ซึ่งมีพื้นที่ทำนาถือครองเฉลี่ยรายละ 26.69 ไร่ ระดับการรับข้อมูลข่าวสารด้านการส่งเสริมการเกษตรนาแปลงใหญ่จากแหล่งต่างๆ ได้รับจากแหล่งสื่อบุคคลมากที่สุด จากผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐและคณะกรรมการแปลงใหญ่ สอดคล้องกับการศึกษาของเกษราภรณ์ เข้มขาว (2557) ศึกษาเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร อำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี พบว่าการรับข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตข้าวจากแหล่งต่าง ๆ เกษตรกรได้รับข้อมูลจากสื่อบุคคลมากที่สุด จากผู้นำชุมชน

2. สภาพการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ พบว่า การผลิตข้าวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ ส่วนมากปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ทำนาโดยวิธี การหว่านข้าวแห้ง อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 11-20 กิโลกรัมต่อไร่ หว่านข้าวโดยใช้แรงงานคน แหล่งน้ำที่ใช้อาศัยน้ำฝนในการผลิตข้าว สอดคล้องกับการศึกษาของ สุจิตรา นิธิยานนท์ (2555) ศึกษาเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำน้าบ้านหนองสาหร่าย ตำบลพนอม อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดนครพนม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่หว่านน้ำแห้ง ปลูกข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ส่วนการเตรียมดินก่อนปลูกข้าวเกษตรกรทั้งหมด มีการไถตะ ไถแปร คราด 1 ครั้ง มีการไถเพื่อพลิกดินให้เมล็ดวัชพืชงอกมีการปรับพื้นที่ให้สม่ำเสมอเพื่อรักษาระดับน้ำ สอดคล้องกับ การศึกษาของ ปฐภากร สร้อยสูงเนิน (2555) ศึกษาเรื่อง การผลิตข้าวและความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาใน ตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวทั้งหมดมีการไถพลิกดินให้เพื่อให้เมล็ดวัชพืชงอก ผักกลบวัชพืชลงดินและมีการปรับพื้นที่ให้สม่ำเสมอ

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาการส่งเสริมเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ อยู่ในระดับปานกลาง โดยแยกประเด็น ดังนี้ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ มีปัญหาเกี่ยวกับด้านความรู้ในการผลิตข้าว อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ขาดความรู้เรื่องการใช้ปุ๋ย และประเด็นปัญหาด้านการตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ เรื่องการจัดการราคาสินค้า สอดคล้องกับ การศึกษาของ นิตยา นุ่มเนื้อ (2561) ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ตามความต้องการของเกษตรกรในตำบลท่าช้าง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี พบว่า เกษตรกรขาดความรู้การกำหนดราคาสินค้า ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายและการต่อรองราคาสินค้า

4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ พบว่า เกษตรกรต้องการการส่งเสริมด้านการสนับสนุนและการให้บริการ มากที่สุดในประเด็น สนับสนุนการวางแผนด้านการผลิต การตลาด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

และจัดหาแหล่งตลาดรับซื้อผลผลิต สอดคล้องกับการศึกษาของ เกษราภรณ์ เข้มขาว (2557) ศึกษาเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร อำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี พบว่า เกษตรกรต้องการการส่งเสริมประเด็นการสนับสนุนปัจจัยการผลิต มีความต้องการมากที่สุดในประเด็น การจัดหาตลาดรับซื้อข้าว/ตลาดกลาง และการวางแผนการผลิต เกษตรกรต้องการสื่อบุคคลจากหน่วยงานราชการมากที่สุด เนื่องจากเกษตรกรให้ความเชื่อมั่นและมีหน่วยงานราชการอยู่ในพื้นที่สามารถติดต่อขอรับบริการได้สะดวก สอดคล้องกับ การศึกษาของ ศุภพิชญ์ บุญทั้ง (2559) ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้ของเกษตรกร ในอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรต้องการราชการมาเป็นอันดับแรก เพื่อให้เจ้าหน้าที่มาดูแลอย่างใกล้ชิด เกษตรกรต้องการสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นคู่มือมากที่สุด ส่วนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เกษตรกรต้องการสื่อมัลติมีเดีย และวิธีการส่งเสริมที่ต้องการมากที่สุด คือ การบรรยายและฝึกปฏิบัติ

5. แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมบูรณาการร่วมกับภาครัฐและเอกชน ดำเนินการในประเด็นต่างๆ ดังนี้

5.1 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนมีการบูรณาการทำงานร่วมกันเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนความรู้เทคโนโลยี สนับสนุนด้านการตลาด สนับสนุนงบประมาณ ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ ครอบคลุมการผลิต สอดคล้องกับการศึกษาของ นิตยา นุ่มเนื้อ (2561) ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ตามความต้องการของเกษตรกรในตำบลท่าช้าง อำเภอพรมพิว จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ ที่เหมาะสม คือ การส่งเสริมตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ ในเรื่องการตรวจวิเคราะห์ดินและเมล็ดพันธุ์ กลางน้ำในเรื่องเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม และปลายน้ำในเรื่องการตลาด

5.2 กระบวนการต้นน้ำด้านการผลิต ส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิตเรื่องการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินทุกครั้งก่อนการปลูกข้าวควรมีการตรวจวิเคราะห์ดินทุกครั้งก่อนปลูก และการลดอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ลงเพื่อให้เกิดการลดต้นทุนการผลิต ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มผลผลิตโดยแนะนำให้มีการใช้น้ำหมัก ฮอร์โมนไข่ ปุ๋ยชีวภาพ ในการผลิตข้าว และส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวให้ได้มาตรฐาน GAP เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมให้ความรู้และติดตามให้คำแนะนำเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ผ่านสื่อบุคคลด้วยวิธีการบรรยายและสาธิต และส่งเสริมผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้วยสื่อคู่มือ

5.3 กระบวนการกลางน้ำด้านการแปรรูป ส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าผลผลิตด้วยการแปรรูปเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้เรื่องการแปรรูปสินค้าและผลิตภัณฑ์ ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้าแปรรูปจากเดิมที่ขายแต่ข้าวเปลือก และสนับสนุนให้มีการรวบรวมผลผลิตกันจำหน่ายในรูปแบบแปลงใหญ่เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาสินค้า

5.4 กระบวนการปลายน้ำด้านการตลาด จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการค้าข้าว เพื่อให้ทราบสถานการณ์ตลาด และสถานการณ์การผลิต เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาดทั้งในและนอกพื้นที่ สอดคล้องกับนโยบายสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี 2563 ในประเด็นใช้ระบบตลาดนำการผลิต เพื่อขยายตลาดทางการเกษตรสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกร ส่งเสริมการเชื่อมโยงตลาดและการสร้างเครือข่ายการตลาดโดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการตลาดกับเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในจังหวัด เพื่อหาแนวทางการจำหน่ายร่วมกันในรูปแบบกลุ่มนาแปลงใหญ่ และจัดอบรมเกษตรกรในเรื่องของการตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายทั้งในประเทศและนอกประเทศ สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญของกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ในประเด็นใช้ระบบตลาดนำการผลิตเพื่อขยายช่องทางการตลาดของเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร เกษตรกรควรให้ความสำคัญต่อกระบวนการผลิตตั้งแต่เตรียมดิน การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การใส่ปุ๋ย การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวและการจำหน่าย จึงจะทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิต เพิ่มปริมาณ และเพิ่มคุณภาพผลผลิตได้ตรงตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ เนื่องจากการศึกษาพบว่าการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ เกษตรกรยังมีต้นทุนการผลิตสูงและไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตข้าวซึ่งเกษตรกรไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และไม่นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการผลิตข้าว เช่น ปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ การตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ย

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จากการวิจัยเกษตรกรต้องการการส่งเสริมด้านความรู้ในระดับมากที่สุดประเด็น การใช้ปุ๋ย การลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพข้าว ต้องการรับความรู้จากสื่อบุคคล ทั้งของหน่วยงานราชการและเอกชน ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์แผ่นพับ คู่มือ โปสเตอร์ ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยุ โทรทัศน์ มัลติมีเดีย และอินเทอร์เน็ต โดยต้องการวิธีการส่งเสริมการเกษตร บรรยาย ฝึกปฏิบัติ สาธิต ทักษะศึกษา ตามลำดับ จึงควรให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้ เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนการดำเนินการส่งเสริมการเกษตรแบบ นาแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเกิดการผลิตลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อำเภอใกล้เคียงศึกษาเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการผลิต ข้าวแบบนาแปลงใหญ่

2.2 ศึกษาการใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยหารูปแบบหรือวิธีการที่เหมาะสมกับระดับความรู้ของเกษตรกร และการยอมรับ เพื่อกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนการผลิตข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน

2.3 ศึกษาเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของสมาชิกนาแปลงใหญ่ และเกษตรกรทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2558). *คู่มือการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่*. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). *การทำงานส่งเสริมการเกษตรกับชุมชน*. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

เกษราภรณ์ เข้มขาว.(2557). *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร อำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ. (2561).*แนวคิดทฤษฎีด้านการบริหารงานส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรในการบริหารและการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร*. ประมวลสาระชุดวิชา 91727 หน่วยที่ 2 หน้า 23-35 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

ดิเรก ฤกษ์ห่วย .(2527). *การส่งเสริมการเกษตรหลักและวิธีการ*. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

- นิตยา นุ่มเนื้อ. (2561) .แนวทางการส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ตามความต้องการของเกษตรกรในตำบลท่าช้าง อำเภอฟาร์มโพธิ์ จังหวัดพิษณุโลก.(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี
- ปฐภากร สร้อยสูงเนิน.(2555).การผลิตข้าวและความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาในตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี
- วัชรินทร์ นิลรัตน์.(2555).การจัดการในกระบวนการผลิตข้าวของเกษตรกรตำบลหนองตา อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ .(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี
- สุจิตรา นิธิยานันท์. (2555). ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนากุ้งบ้านหนองสาหร่าย ตำบลพนอม อำเภوتاอุเทน จังหวัดนครพนม (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.
- ศุภพิชญ์ บุญทั้ง. (2559). การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้ของเกษตรกร ในอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก.(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

